

VIDENSMAGTENS TREDDELING

I en ny bog **Viden om uddannelse** kritiserer forfatterne forestillingen om al videns direkte anvendelighed i praksis. I stedet for et ensidigt krav om anvendelig viden, så slår de til lyd for en **tredeling** af vidensmagten.

* Sandheden er ikke altid praktisk. For en erkendelsesmæssig pragmatiker er det noget vås at sige; vedkommende er nemlig overbevist om, at sandheden er det, der viser sig som nyttigt, brugbart og praktisk. Efter vores opfattelse er det for ensidig en opfattelse. Af samme grund vil vi advare mod at gøre denne pragmatiske indstilling til vidensproduktion til den eneste brugbare. Ikke desto mindre er det tendensen inden for forskningen. Den pædagogiske forsker – og forskeren som sådan – bliver i dag stillet over for et krav om identitet mellem videnskabens frembringelse af ny sand viden og viden, som er brugbar i praksis. For eksempel udgav Kommunernes Landsforening (KL) i august 2005 debatoplægget *Forskning, der kan bruges – nyorientering af den pædagogiske forskning*. Her blev spørgsmålet om pædagogisk forskning led i det dybereliggende problem, at forskningen ikke havde direkte eller umiddelbar anvendelighed i praksis. KL kendte selv svaret: Hvis værdifuld viden forblev i lukkede universitetskredsløb, så ville vi være bedre stillet ved slet ikke at bedrive nogen pædagogisk forskning. Kravet om direkte anvendelighed af forskningen er imidlertid problematisk.

Insisterer vi for meget på forskningsresultaternes omsættelighed i praksis, mister vi paradoksalt nok respekten for praktikerens viden og evnen til at tage bestik af situationen: For eksempel er det videnskabeligt veldokumenteret, at direkte instruktion er uhyre effektiv i forhold til svage elever. De gennemsnitligt set bedste resultater i forhold til den gruppe opnås af de lærere, som anvender direkte instruktion. Vi har altså et resultat af uddannelsesforskning, der siger, at en bestemt undervisningsform forbedrer svage elevers præstationer mere, end det er tilfældet med andre undervisningsformer, oven i købet falder elevernes præstationsangst, samtidig med at deres faglige dygtighed vokser. Til gengæld viser forskningen også, at efter to års anvendelse af denne undervisningsform, mister eleverne interessen for skolen, og deres glæde ved at lære aftager. Et forskningsresultat kan altså være sandt uden at være brugbart. I øjeblikket blive direkte instruktion ikke brugt, da det ideologisk set er bragt i miskredit af reformpædagogiske idealer.

Omvendt er det heller ikke rimeligt at bruge det, med mindre det bliver brugt med måde, så der tages hensyn til elevernes læringslyst og motivation for at gå i skole.

Insisterer vi for meget på undervisningspraksis' egendynamik og udvikling, får vi en pædagogisk praksis baseret på idéer med ringe eller slet ingen dokumentation for de pædagogiske interventioners anvendelighed og resultater. Af samme grund kan man ønske sig støtte fra den pædagogiske forskning til de pædagogiske tiltag, der rent faktisk sættes i gang. Sker det ikke, gør man sig til et let offer for griller og episodisk engangsentusiasme. Det kender vi fra den første begejstring for hulahopningen en sommer i 1950'ernes USA, og 50 år senere kender vi det fra den Howard Gardner-inspirerede brug af idéerne om læringsstile og multiple intelligenser i Danmark. Introduktionen af pædagogiske test i folkeskolen kan også hurtigt vise sig at være en politisk modedille, der på grund af de omfattende udgifter til udvikling af dem holder længere, end griller ellers gør. Insisterer vi for lidt på forskningsmæssig dokumentation for politiske tiltag, bliver vi med andre ord blinde i tiltroen til praksis.

Konkret vil vi foreslå en tredeling af måden at generere viden om det pædagogiske felt på. Baggrunden er, at nye krav til forskningens relevans for praksis faktisk trænger sig på. Omvendt er vores synspunkt også, at der er gode grunde til at skelne mellem forskning og praksis. Ambitionen er derfor den dobbelte; dels at overskride et meritokratis idé om, at praksis må tilpasse sig forskningen og dels at overskride en praktikisme, der kræver, at enhver forskningsindsats er tilpasset allerede kendte krav fra praksis. Begrebet overskridelse er nøglen til at afskaffe enhver idé om, at den viden man har – hvad enten man er forsker, praktiker eller politiker – er fuldt ud tilstrækkelig. Det handler om at blive sig selv, ikke sig selv nok. Det er slagordene for en liberal tilgang og tredeling af videnproduktionen i et moderne videnssamfund.

De tre former for viden er videnskabelig viden, refleksionsviden og praksisviden. For det første har vi altså en videnskabelig akti-

vitet, hvis funktion er at skabe ny viden, der orienterer sig efter, om den skabte viden er sand eller ikke sand, ikke nødvendigvis om denne viden er brugbar i praksis. Teoretisk arbejde handler om at overskride den praksis, vi allerede kender. Forsøger man at afskaffe forskningen, mister vi evnen til at tænke nye og radikalt innovative tanker for et vidensamfund, der efterlyser kreativitet og innovation. For det andet har vi det, vi kalder det videnskabelige systems og uddannelsessystemets refleksionsteori og –viden. Denne viden er forbundet med at identificere sig med målene for institutioner og professioner i uddannelsessystemet – dog uden at stille sig ukritisk i forhold til disse målsætninger. Refleksionsviden handler om på teoretiske grundlag at bestræbe sig på at være vejledende eller handlingsanvisende i forhold til disse professioners og institutioners praksis. For det tredje har vi praksisviden: Her handler det om, hvorvidt videnskabelig viden med rimelighed kan siges at være brugbar i praksis.

Men er det ikke muligt i højere grad at gøre den videnskabelige viden brugbar i praksis? Jo, er svaret fra forfatterne Gibbons m.fl. til bogen *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. Her introduceres begrebet 'mode 2'-forskning, der bliver udviklet i bogen, *Re-Thinking Science: Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Forfatterne skelner mellem 'mode 1'-forskning, der nærmest svarer til traditionel videnskabelig videnproduktion, og 'mode 2'-forskning som en ny og bedre måde at producere viden på. Ja, det er slående, at fortalene – også på dansk grund – for mode-2 forskning ofrer betydelig energi på at gøre mode-2 forskningen til progressiv forskning og mode 1-forskningen til en forældet og tilbagestående måde at forske på. Påstanden er i pragmatismens ånd, at mode 2-forskning bedre vil kunne honorere brugernes krav om at forholde sig direkte til kendte problemer i praksis og formidle socialt robuste løsninger på dem. Det vil i yderste konsekvens sige, at det sådan set er ligegyldigt om den viden, som bliver bragt i anvendelse, også er sand. Eller sagt på anden vis, så er det den sociale nytte, der gør den sand.

Det bemærkelsesværdige ved mode-2-forskning er, at dens gyldighed netop knytter sig til specifikke praksisfelter, hvor den bliver godtaget, hvis blot interessenter nok tilslutter sig den og finder den anvendelig. Tilslutningslogikken er en politisk logik, ikke en videnskabelig. Mode-2-forskningens generering af viden kan i bedste fald forstås som en kondensering og transformation af en ubestemt usikkerhed i praksis til en mere bestemt sikkerhed eller bestemmelig sikkerhed. Er det tilfældet, så er mode-2 forskning det samme, som vi kalder for refleksionsviden- eller professionsviden, og hvis formål er at være vejledende i forhold til praksis. Det vil sige viden, som forekommer rimelig og brugbar for praktikerne, også som kritisk videnskabelig viden. Denne vidensform er i vækst på landets universiteter. Problemet opstår, hvis mode-2-forskningens fortalere bliver nok i sig selv i en alliance med praktikere, så betyder det i værste fald en erkendelsesteoretisk pragmatisme, der ikke lader sig styre eller forstyrre af nye, kritiske og videnskabelige tanker om egen praksis.

Respekten for forskellen – arbejdsdelingen og samspillet – mellem videnskabelig viden, refleksionsviden og praksisviden

er vejen til at undgå, at én vidensform ophøjer sig i fordømmende selvtilstrækkelighed. Elfenbenstårnet fungerer i dag som kritisk betegnelse for forskerens verdensfjerne hjemsted universitetet. Den kommende kritik risikerer at ramme det praktiske menneske, hvis han gør verden ubeboelig for nye, kritiske, innovative, ja fantasifulde tanker. Værnet mod den situation er en tredeling af vidensamfundets vidensmagt.

Af Claus Holm, Jens Rasmussen og Søren Kruse

Vil du vide mere vidensmagts tredeling? Læs de tre kommentatorers nye bog 'Viden om uddannelse. Uddannelsesforskning, pædagogik og pædagogisk praksis', som udkommer på Hans Reitzels Forlag ultimo april 2007.

CLAUS HOLM



Sekretariats- og kommunikationschef,
Danmarks Pædagogiske Universitet

WWW | www.dpu.dk/om/clho

JENS RASMUSSEN



Professor, Institut for Pædagogisk Sociologi,
Danmarks Pædagogiske Universitet

WWW | www.dpu.dk/om/jera

SØREN KRUSE



Lektor, Institut for Curriculumforskning,
Danmarks Pædagogiske Universitet

WWW | www.dpu.dk/om/kruse